

Ytringsfrihed og racismeparagraffen

Information om øvelsen

Indhold

Vurderingsøvelse med cases og kortfilm, der omhandler balancen mellem ytringsfrihed og forbuddet mod diskrimination. Grundlovens § 77 sikrer ytringsfriheden i Danmark, dog under ansvar for domstolene. Straffelovens § 266 b - også kaldt racismeparagraffen - benyttes af domstolene som lovgrundlag vedrørende retssager om racistiske udtalelser.

Formål

- At give eleverne en forståelse af begrebet ytringsfrihed og de begrænsninger, der kan pålægges ytringsfriheden
- At eleverne reflekterer over dilemmaer og konflikter med andre hensyn, bl.a. til minoritetsgrupper, der kan ligge i friheden til, at sige hvad man vil

Fag

Samfundsfag,

Dansk

Religion

Tidsforbrug

2 lektioner

Materialer

Bilag til elever: Ytringsfrihed under ansvar

Bilag til elever: Cases

Bilag til lærer: Svarark til cases

Kortfilmen Ytringsfrihed: "Hvad må man?"

Kan tilgås her: <https://www.youtube.com/watch?v=O9n168oL7-l&t=124s>

Artiklen "Landsret stadfæster dom til Rasmus Paludan i racismesag" (kan bruges til Refleksion og opsamling):

<https://politiken.dk/indland/art7284045/Landsret-stadfæster-dom-til-Rasmus-Paludan-i-racismesag>

Introduktion

1. Introduktion til racismeparagraffen og ytringsfrihed

Start med at fortælle at straffelovens § 266 b ofte har været genstand for offentlig debat i Danmark, fordi bestemmelsen vedrører et område, hvor to menneskeretlige hensyn kolliderer; hensynet til at kunne føre en åben politisk debat om vigtige samfundsspørgsmål, som fx udlændingedebatten, og forpligtelsen til at kriminalisere og straffe racistiske ytringer.

Den åbne politiske debat er en grundlovssikret rettighed, men ytringsfriheden er beskyttet under ansvar, hvilket betyder, at ytringsfriheden ikke er ubegrænset.

2. Eleverne fortolker og omskriver lovtekst til let forståeligt dansk

Indled med at uddele Bilag til elever: Ytringsfrihed under ansvar. Bed eleverne om parvis at læse grundlovens § 77 om ytringsfrihed, straffelovens § 266 b, den såkaldte racismeparagraf og straffelovens § 81 stk. 6 og bed dem om at forklare for hinanden med deres egne ord, hvad bestemmelserne dækker over.

3. Gruppearbejde om cases

Eleverne arbejder parvis med § 266 b sager (Bilag til elever: Cases) og vurderer, om der kan være tale om en overtrædelse af racismeparagraffen – dvs. de foretager en vurdering af hensynet mellem grundlovens § 77 og straffelovens § 266 b.

4. Cases diskuteres i klassen

Sagerne diskuteres i klassen, eleverne kommer med deres bud, og hver sag afrundes ved at læreren præsenterer sagens afgørelse ved domstolene ud fra svar-ark (Bilag til lærer: Svarark til cases).

OBS. I gennemgangen af cases vil de sager, der omhandler seksuel orientering, være ført på baggrund af straffelovens § 81 stk. 6 om straffskærpende omstændigheder i forbindelse med straffastsættelsen, hvis gerningen er motiveret af ofrets etniske oprindelse, tro, seksuelle orientering eller lignende.

5. Refleksion og opsamling

Afrund øvelsen med at stille spørgsmål som fx:

- Er I enige/uenige i domstolens afgørelser i de enkelte sager?
- Bør der være/ikke være grænser for, hvad man må ytre sig om?

Som perspektivering af balancen mellem hensynet til ytringsfriheden og hensynet til ikke-diskrimination kan videoen "Ytringsfrihed: Hvad må man?" vises som en del af opsamlingen. Link: <https://www.youtube.com/watch?v=O9n168oL7-I&t=124s>

Efter at have set videoen, kan det drøftes i klassen, hvad I har lært om grænserne for ytringsfriheden. Her kan du stille spørgsmål som:

- Er der noget, I blev overraskede over i videoen?
- Hvad var grunden til, at Hizb ut-Tahrir blev dømt efter racismeparagraffen, mens Lars Hedegaard ikke gjorde?
- Er Rasmus Paludans 'aktioner' og udtalelser ulovlige? Hvorfor/ hvorfor ikke?
- Hvad kan man gøre, når nogen siger ting, der er dårlig stil, men som ikke er ulovlige?

I forhold til spørgsmålet om Rasmus Paludan kan du forklare, at det ikke er ulovligt at brænde Koranen af efter at blasfemiparagraffen er blevet afskaffet i Danmark. Det er derimod ulovligt at tale nedsættende om en gruppe mennesker på baggrund af blandt andet deres etnicitet. Du kan fortælle at Paludan er blevet dømt for at overtræde racismeparagraffen i udtalelser, hvor han sammenkobler sorte sydafrikanere med at have en lav intelligenskvotient (IQ).

Kilde

Demokrati fordi (kampagnemateriale fra 2010)

Udarbejdet af Institut for Menneskerettigheder i samarbejde med Integrationsministeriet og Ungdomsbyen

Forfattere: Cecilia Decara og Lone Smidt

Øvelsen er opdateret i 2019

Bilag til elever: Ytringsfrihed under ansvar

Straffelovens § 266 b forbyder offentlige ytringer, som truer, forhåner eller nedværdiger bestemte grupper på grund af race, hudfarve, national eller etnisk oprindelse, tro eller seksuel orientering. Bestemmelsen begrænser ytringsfriheden med det formål at forebygge ytringer, som udgør hetz mod bestemte befolkningsgrupper.

Grundlovens § 77 sikrer ytringsfriheden i Danmark, dog under ansvar for domstolene.

Opgave

- Læs grundlovens § 77 om ytringsfrihed samt straffelovens § 266 b – den såkaldte racismeparagraf. - Forklar med egne ord, hvad de to bestemmelser dækker over.

Grundlovens § 77

”Enhver er berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene. Censur og andre forebyggende forholdsregler kan ingensinde på ny indføres.”

Straffeloven § 266b: ”Den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds fremsætter udtalelse eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.

Stk. 2. Ved straffens udmåling skal det betragtes som en særligt skærpende omstændighed, at forholdet har karakter af propagandavirksomhed.”

Gennemgå casene (bilag 2: cases) og vurder, om I mener, der er tale om en overtrædelse af racismeparagraffen.

Bilag til elever: Cases

Case 1

I en Facebookgruppe, hvor der diskuteres forskellige emner blandt en stor gruppe mennesker, herunder muslimer, skriver en mand: "Efter weekendens hændelser må muslimerne vænne sig til at der nu er fri jagt på dem". Ifølge manden var meningen med beskeden, at der skulle være en verbal jagt på muslimer, og udtalelsen skulle signalere, at muslimer måtte forvente, at der var større bevågenhed omkring dem. Et vidne forklarede, at der på det gældende tidspunkt var et stigende antal overfald på muslimske kvinder i hendes omgangskreds, og at hun selv, grundet den igangværende debat, følte sig truet af udtalelsen.

(Baseret på Retten i Næstveds dom af d.26. oktober 2016)

Case 2

På internettet chatter to personer sammen. Efter noget tid går det op for den ene af personerne, at den anden er homoseksuel og ønsker seksuel kontakt. Personen finder det frastødende, at en mand henvender sig til ham, men beslutter sig alligevel for at mødes med ham. De aftaler at mødes på Månevej kl. 21, torsdag aften. I løbet af dagen aftaler personen, der finder homoseksuelle frastødende, med to mindreårige drenge, at de skal mødes med ham i en cykelkælder kl. 20.45 torsdag aften. Klokkeren nærmer sig 21, og en ældre mand på 61 år dukker op på adressen. Sammen går de to personer ned i en cykelkælder, hvor de to mindreårige venter med et jernrør. De tre personer tildeler den 61-årige mand flere knytnæveslag og spark i hovedet og på resten af kroppen. Desuden bliver han slået med jernrøret i hovedet og på resten af kroppen. Han får to flænger i hovedet og et brud på højre håndled.

(Baseret på Københavns Byrets dom den 28. juni 2007)

Case 3

I 2015, hvor et stort antal flygtninge kommer til Danmark, laver en lokalpolitiker et opslag på sin offentlige facebookprofil om fremvisning af byens nyopførte flygtningepavilloner. Politikeren, der har været med til at få et asylcenter til byen får mange kommentarer på opslaget, hvor der udtrykkes utilfredshed med, at der bruges penge på flygtninge fremfor byens egne svage borgere. En mand skriver i kommentarfeltet "brænd lortet af" med henvisning til flygtningepavillonen. Manden er selv socialt engageret og samler bl.a. tøj ind som frivillig. Ifølge ham var kommentaren ikke alvorligt ment, men ment som en politisk kommentar, og en

reaktion på, at han ikke mener, at politikeren skulle bryste sig af at en flygtningelejr uden fx at forbedre vilkårene for byens hjemløse.

(Baseret på Retten i Svendborgs dom af 22 november 2016)

Case 4

Vi befinder os på en stationsplads i Danmark. Der er en række personer til stede – nogle af anden etnisk oprindelse end dansk samt etniske danskere. De venter på toget, som skal komme om 5 minutter. Der er støj fra mennesker og fra forbipasserende tog på den anden side af perronen. To venner af anden etnisk oprindelse end dansk er på vej hjem og venter på toget sammen med de andre personer. De taler om sommerferien, som de begge glæder sig meget til. To mænd kommer gående forbi og råber "perkersvin" efter dem. De to venner prøver at ignorere de to mænd. Et tog kommer forbi, og mændene råber igen, "hvad så, din lille perkerunge" og "perkersvin". Mens de råber ad vennerne, heiler de flere gange. Der er meget støj, og de andre personer på perronen hører ikke mændenes fornærmelser, men ser deres upassende opførsel. Senere samme aften kommer den ene af de to mænd, der heilede på stationen, forbi en grillbar. Her udtaler vidner, at han råber af to personer af anden etnisk oprindelse, "du vil komme til at fortryde, at du er sort".

(Baseret på Østre Landsrets dom af 30. oktober 2007).

Case 5

Som et led i en kampagne for sikker sex i det homoseksuelle miljø går to mænd i drag, dvs. i dametøj, på gaden og uddeler kondomer. En gruppe tilfældige forbipasserende råber "er I bøsser?", hvilket de to personer bekræfter. En anden tilfældig forbipasserende overhører deres samtale og overfalder de to personer. Han tildeler dem slag i ansigtet og på kroppen, mens de råber efter hjælp. Ifølge vidnernes forklaring blev der sat spørgsmålstegn ved, om overfaldet skete, fordi de to personer var homoseksuelle.

Vidne 2: "Drengene var fortørnede over, at forurettede havde læbestift og nederdel på."

(Baseret på Københavns Byrets dom af 27. februar 2008)

Bilag til lærer: Svarark til cases

De sager, der gennemgås i materialet, omhandler race og etnicitet, religion eller tro samt seksuel orientering. De sager vedrørende seksuel orientering, der præsenteres, har ikke været rejst på baggrund af Straffelovens § 266 b, men i stedet Straffeloven § 81 stk. 6, der omhandler strafskærpende omstændigheder.

Det bliver dog for teknisk rent juridisk, hvis eleverne forholder sig til denne bestemmelse under selve gruppearbejdet, men i diskussionen af cases kan bestemmelsen, som uddybes nedenfor, introduceres. Det er den bestemmelse, der anvendes i forhold til hadforbrydelser og hadefuld tale.

Om § 81 stk. 6:

§ 81 "Det skal ved straffens fastsættelse i almindelighed indgå som skærpende omstændighed (...) Stk. 6 at gerningen har baggrund i andres etniske oprindelse, tro, seksuelle orientering eller lignende."

Case 1. Dom

Retten i Næstved af 26. oktober 2016 : 5 dagbøder af 300 kr.

Retten fandt tiltalte skyldig i overtrædelse af straffelovens § 266b stk. 1 ved offentligt eller med fortsæt til udbredelse i videre kreds, at have fremsat udtalelse eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin race, hudfarve, nationale og etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering. Retten lagde i straffeudmålingen vægt på forholdets begrænsede karakter.

Case 2. Dom

Københavns Byret den 28. juni 2007 : Fængsel i 1 år

Ved fastsættelsen af straffen fandt alle dommere det skærpende, at gerningen blev udført af flere sammen, at gerningen var særligt planlagt, og at gerningen havde baggrund i forurettedes seksuelle orientering, jf. straffelovens § 81, stk. 2, 3 og 6. Ifølge § 81 stk. 6 skal der indgå skærpende omstændigheder, når straffen fastsættes, hvis gerningen har baggrund i andres etniske oprindelse, tro, seksuelle orientering eller lignende.

Case 3. Dom

Retten i Svendborg af 25. november 2016: 14 dages fængsel

Tiltalte blev med udtalelsen "brænd lortet af" fundet skyldig i at have tilskyndet til brandstiftelse af nogle flygtningepavilloner (straffelovens § 136 stk. 1). Selvom udtalelsen vedrørte faciliteter opført til brug for personer af fremmed (etnisk) herkomst, fandt retten ikke, at der forelagde det fornødne grundlag for at antage, at udtalelsen helt eller delvist havde baggrund i andres etniske eller nationale oprindelse eller tro. Der fandtes derfor ikke grundlag for ved fastsættelsen af straffen at lade de momenter, der er nævnt i straffelovens § 81 stk. 6, indgå som en strafskærpende omstændighed. Retten anså kommentarens ukonkrete karakter som formildende i forhold til tilskyndelse til brandstiftelse og anså kommentaren for at være udtryk for en spontan, følelsesmæssig reaktion. Dog skulle straffen have en mærkbar almenpræventiv virkning.

Case 4. Dom 1.4.5.

Østre Landsrets dom af 30. oktober 2007 :Frifindelse (to tiltalte) (Opdateret den 20.12.2007)

Retten frifandt tiltalte 1 for dennes udtalelse, idet det ikke fandtes bevist, at udtalelsen, der var rettet mod en enkelt person, blev fremsat offentligt eller med henblik på udbredelse, eller på en sådan måde, at den indebar en forhånelse af en gruppe af mennesker. Tiltalte 1 blev også frifundet for angiveligt at have råbt "Hvad så, din lille perkerunge." Retten fandt ikke, at der var bevis for, at tiltalte 1 havde udtalt sig som anført, men fandt det bevist, at tiltalte 1 havde heilet, da den forurettede passerede gruppen af personer. Retten fandt det imidlertid betænkeligt at anse dette for en forhånelse af en gruppe af personer. Retten frifandt tiltalte 2, idet der ikke forelå noget bevis for, at tiltalte 2 havde udtalt sig, som det blev anført i tiltalen.

Case 5. Dom

Københavns Byret af 27. februar 2008: Fællesstraf på fængsel i 6 måneder

Byretten udmålte fængselsstraf for tiltalte i henhold til straffelovens § 244 og § 245 stk. 1, som vedrører henholdsvis vold og vold af særlig grov karakter. Retten fandt ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at bringe straffelovens § 81, stk. 6 i anvendelse, som kan forhøje straffen for § 244 – 245 i visse tilfælde, fordi det ikke kunne bevises, at der var sammenhæng mellem volden og det forhold, at andre i gruppen havde råbt ad de to forurettede – dvs. at volden havde baggrund i forurettedes seksuelle orientering.